

Anti-Evrım İlahiyatı Evrım İdeolojisine Karşı

Kenan Çamurcu

I.

Ali Şeriatı, başka birçok konuda olduğu gibi evrim tartışmasında da asıl sorunun, Müslüman memleketlerde evrim teorisini dinî inancı yok etmenin en elverişli aracı sanan inançsız kişi veya kesimlerin çabası olduğunu söyler.¹ Evrim düşüncesi, felsefi gelişimi boyunca geçirdiği tüm aşamalarıyla aslında canlı hayatın ortaya çıkmasıyla ilgili incelenmeye değer bir fikir olmasına rağmen din karşıtı, hatta düşmanı inançsızların elinde dini ortadan kaldırmanın silahına dönüştüğünde elbette ki karşısında dindarların savunmasını bulacaktı.

Üstelik İngiliz doğa bilimci Charles Darwin’de (1809-1882) canlı hayatın en önemli ögesi olan insan türünün maymundan evrilerek bugünkü formuna ulaştığına ilişkin bir evrim şemasına kavuştuğunda insanı “*eşref-i mahlûkat*” kabul eden muhtelif inançlardan dindarların

önünde evrim teorisiyle amansız bir mücadeleye girmekten başka seçenek kalmamış oldu. Ama her türlü fikri incelemenin ve bilimsel araştırmanın önünü tıkayan bu zıtlama ve kutuplaşmanın sadece evrim fikrinin bilimsel anlamı ve değeri açısından değil, dindarlar için de zarar verici olduğunu kabul etmek gerekir.

Evrım düşüncesiyle ideolojik çatışma içine girdiğinde onun karşıtı konumda yer almaktan başka çözüm bulamayan dindar bilim adamının, dinî metnin ipuçlarını verdiği yaratılış konusunu ancak evrim fikriyatı dışındaki bilgiler, yorumlar ve kanıtlarda araştıracağı açıktır. Hakikati arayan bir zihnin, araştırdığı konudaki farklı görüşleri ve tartışmaları görmezden gelerek ve büyük kısıtlamalarla bilimsel bilgi üretbilmesinin imkânından söz etmek mümkün değildir. Belki de tarih boyunca İslam felsefe ve bilim geleneğini dinamik kılan, her türlü kısıtlamalardan özgürleşmiş olarak entelektüel faaliyeti gerçekleştirmiş olmasıdır. Fakat fıkıh konusunda olduğu gibi, felsefi ve bilimsel faaliyet alanında da

¹ Ali Şeriatı, Dünya Görüşü ve İdeoloji, “Devrimci İslam Aleyhinde Rengarenk Komplolar”, Fecr Yayınları, Çev: Kenan Çamurcu

düşünce özgürlüğünden vazgeçilip muhtelif kısıtlarla içe kapalı/içe dönük faaliyet türü başladığından itibaren eleştirel ve bağımsız akıl büyük ölçüde akamete uğramıştır. Selçuklular döneminden tevarüs edilen bilimsel miras bir ölçüde Endülüsi diyarında yaşatıldıysa da ve felsefe geleceği İran’da seçkin Şii ulema tarafından temsil edilmeye devam ettiyse de Müslüman dünya Osmanlı askeri imparatorluğunun etki alanında olduğu süre boyunca genel olarak eleştirel ve bağımsız akıl yön temini terk etmiş, felsefi ve bilimsel faaliyet alanından uzaklaşmıştır.

Yeryüzünde canlı hayatın ortaya çıkışı konulu bir tartışmayı yaparken tarihte Aryan gelenekten kadim Yunan’a, oradan Abbasiler döneminin felsefi ve bilimsel faaliyet kurumlarına ve nihayet tekrar Batıya intikal etmiş evrimci yaratılış fikrinin kategorik olarak dışlanması aslında Müslüman dünyanın henüz içinden çıkmayı başaramadığı kısıtlılık haliyle de ilişkilendirilebilir.

Canlı hayatın başlangıcı ve türlerin yaratılışı meselesi, ister dinî, ister din dışı olsun felsefi ve bilimsel faaliyetin konusu olması gerekirken günümüzde çoğunlukla ideolojik, ama kimi zaman da politik kutuplaşmanın aracı olabiliyor. Bu kutuplaşma yüzünden hâlihazırda canlıların evrim yoluyla tabiattaki varoluşlarının gerçekleştiği düşüncesi bütünüyle inanca karşı ve inancın bilimsel bilgisinin karşısında (böyle bir bilgi olmadığı halde!) kabul ediliyor. Evrim düşüncesi kabul edildiğinde inancın yok olacağı sanılıyor ve dindarlar, yeryüzündeki canlı hayatın ortaya çıkışı ve gelişimi konusunda evrimci

olmayan bütün düşüncelere eleştirisiz açık hale geliyorlar. İbrani kaynaklardan geldiği belli tuhaf yaratılış hikâyesinin tartışmasız kabul görmesinin bir sebebi de evrim fikrinden kaçarken tutulmuş dolu olmasındandır. Evrim fikri dışındaki bütün yaratılış hikâyeleri adeta inancı kurtarmanın sığınağı gibi görülüyor.

Diğer canlı türleri bir yana, insanın yaratılışı konusunda evrimci düşünceye itiraz edilmesinin temeli kuşkusuz dinî metinlerdeki anlatımlardır. Meseleyi “*evrim yaratılış*” çelişmesine oturtan yaklaşımlar dinî metinlerdeki anlatımların varoluşun özüne dikkat çekme mi, yoksa yaratılışın tasvir mi olduğu tartışması yapmaksızın ifadelerin zahirine göre sonuç çıkardıklarında, ayrıntılar ve boşlukların hadis rivayetleriyle doldurulduğu bir yaratılış senaryosu belirginleşmektedir.

Eski Ahit’te ve Kur’an’da insanın yaratılışına dair verilen bilgi, insan türünün hakikati, özü ve yaratılış mayasıyla ilgili değil de, yaratılış biçiminin tasviri olarak kabul edildiğinde ayetlerin zahirinden çıkacak sonuç, İbrani kaynaklardan İslam hadis edebiyatına girmiş rivayetlerdeki gibi somut ve tartışmaya kapalı yaratılış senaryosu olacaktır. Müslüman dünyada ağırlıklı olarak evrim fikrinin karşısına çıkartılan yaratılış teorisi işte bu senaryodur.

Eski Ahit’te geçen “*Tanrı insanı kendi suretinde yarattı. Böylece insan Tanrı suretinde yaratılmış oldu*”² ve “*Rab Tanrı, Âdem’i topraktan yarattı ve burnuna yaşam soluğunu üfledi. Böylece Âdem*

² Eski Ahid, Yaratılış kitabı, birinci bölüm, ayet 27.

yaşayan varlık oldu”³ gibi ayetler ile Kur’an’da geçen “Andolsun biz insanı çamura ait bir özden yarattık”,⁴ “Andolsun biz insanı, (pişmiş) kuru bir çamurdan, şekillenmiş kara balçuktan yarattık”⁵ ve “Sonra onu tamamlayıp şekillendirmiş, ona kendi ruhundan üflemiştir”⁶ gibi ayetler, evrim fikrini reddeden düşünce çevrelerinde insan türünün ortaya çıkışının sinematografik canlandırılmasında kullanılmaktadır. Fakat ayetlerin somut bir canlandırmaya yeterince destek vermemesi nedeniyle bazı rivayetlerden yardım alınmaktadır. “Allah, Âdem’i kendi suretinde yarattı”⁷ hadisi veya kimi gaybi konularda ilginç ayrıntılar naklettiği çok sayıda hadisten tanıdığımız Ebu Hureyre’nin şu rivayeti, yukarıda verdiğimiz ayetlerdeki boşlukları başarıyla doldurmaktadır:

Allah Teâlâ Âdem’i topraktan yarattı. Onu önce çamur haline getirdi, sonra o çamuru işlenebilen kara toprak oluncaya kadar bıraktı, öyle olunca ona şekil verdi. (...) Sonra ona ruhundan üfledi. Vücudundan ilk ruh üflenene yeri geniz ile gözü

Yeryüzünde canlı hayatın ortaya çıkışı konulu bir tartışmayı yaparken tarihte Aryan gelenekten kadim Yunan’a, oradan Abbasiler döneminin felsefi ve bilimsel faaliyet kurumlarına ve nihayet tekrar Batıya intikal etmiş evrimci yaratılış fikrinin kategorik olarak dışlanması aslında Müslüman dünyanın henüz içinden çıkmayı başaramadığı kısıtlılık haliyle de ilişkilendirilebilir.

arası idi. Bunun üzerine aksırdı ve “Elhamdulillah” dedi. Allah Teâlâ da “Yerhamke Rabbuke” (Rabbin sana merhamet eylesin) buyurdu...⁸

Meseleyi evrim-yaratılış karşıtlığı içinde almayan ilmî yaklaşımlar da kuşkusuz var. Bunlar arasında *Kâmus-i Kur’an* yazarı Ali Ekber Karâşî’nin insan türünün yaratılışına ilişkin seçenekleri vazetme biçimi, aslında yeryüzünde canlı hayatının ortaya çıkışına dair yürütülecek bilimsel faaliyetin çerçevesini ve istikametini de göstermiş kabul edilebilir:

Acaba Musa’nın yılan haline gelen asası gibi mi olmuştur. Yani Allah çamurdan bir beden yaratmış ve onu kurtuttuktan sonra bir defada beşere mi dönüştürmüştür. Nitekim Musa’nın asasını bu şekilde yılan haline getirmiştir. Yoksa yaratılış başka bir şekilde mi gerçekleşmiştir? Burada üç yorum düşünülebilir.

I. Musa’nın asası gibi, Âdem’in çamurdan bedeni Allah’ın iradesiyle insana dönüşmüştür. Bu yorumu, “İsa’nın Allah katındaki örneği, Âdem’inki gibidir: Onu topraktan yarattı, sonra ol dedi, o da oldu.” Âl-i İmran/59 ayetinden çıkarılabilir.

³ Eski Ahid, Yaratılış kitabı, ikinci bölüm, ayet 7

⁴ Müminun/12

⁵ Hicr/26

⁶ Secde/9

⁷ Buhari, İstizan babı ; Müslim, Birr babı

⁸ Tirmizi, Nesai

“*Topraktan yarattı*” cümlesi, Âdem’in bedeninin yaratılış nüvesini; “*Sonra ol dedi*” cümlesi ise Allah’ın irade buyurduğunu ve o bedenin insana dönüştüğünü anlamamızı sağlıyor. Gerçi bunun dışında hamletmeler de mümkündür. Nehcu’l-Belâğ’a’nın ilk hutbesi bu konuda gayet açıktır ve yoruma izin vermemektedir. Orada şöyle buyrulur: “*Sonra Allah yeryüzünün sert, yumuşak, tatlı ve ekşilerinden topladı ve onları toprakla karıştırdı. Halis olana değin suyla kıvamlandırdı. Sonra onu şekillendirerek bir suret yaptı.*”

Bu sözler çok açıktır. Önce çamurdan bir beden oluşturulmuş, ardından ona ruh üflenmiş ve sonra o, tam bir insana dönüştürülmüştür. Her halükarda Hicr suresi 26-28. ayetlerdeki “*salsâl*” ile kastedilen, kötü kokulu yapışkan ve şekillendirilebilir bir çamurdan yapılmış beden; Hicr 29 ve Sâd 72’deki “*Sevveytuhu (Şekillendirdiğimde)*” ifadesinden maksat bedenin yaratılışı ve “*Neheftu fihi min rûhî (ruhumdan üflediğimde)*” ifadesinde söylenen de insana dönüştürülmesidir. (En doğrusunu Allah bilir.)

II. Beşerin öz suyu ve ilk hücre kötü kokulu kara balçığın içinde oluştu. Geçmişte yerin ısısı bugünkünden daha fazla olduğundan batakliklar tıpkı annenin rahmi gibi sabit ısıya sahipti. Sonuç itibariyle burada hücre gelişmeye başladı ve aşamalı olarak bu hale dönüştü.

Bu izah o kadar da uzak bir ihtimal değildir. Çünkü kıyamette de yerin ısısı değişecek ve Allah’ın iradesiyle tıpkı anne rahmi gibi ölümlerin kurumuş hücrelerini besleyip geliştirebilecektir. Fakat şu anda bu kabiliyete sahip değildir. Yine Meryem’in rah-

minde Allah’ın izniyle nutfenin gelişmesi de tıpkı buna benzemektedir.

Değerli bilgin dostum Muhammed Emin Seldûzî, Allah’ın insan nutfesini (öz suyunu) havada yarattığına, sonra onu denizin kenarındaki balçıklara indirdiğine ve orada geliştirdiğine ihtimal vermektedir. Nitekim çeşitli organizmaların yumurtaları hâlihazırda havadadır ve peynir, et vs. üzerine yağdıklarında kurtlara dönüşmektedir. Kurbağa yumurtaları batakliklara yağdığına kurbağa olmaktadır.

“*Kur’an ve Bilim Açısından Yeniden Diriliş*” isimli kitapta Yâsin suresinin 36. ayetini yorumlarken Bihâr’dan ve Tefsir-i Burhân’dan İmam Sâdık’ın (as) şöyle buyurduğunu nakletmiştik: “*Nutfe gökten yere iner; otlara, meyvelere ve ağaçlara konar. İnsanlar ve hayvanlar bunları yediklerinde onların vücutlarında gezinmeye başlarlar.*”

Bu nedenle “*min salsâlin (balçıktan)*”daki “*min (-den, -dan)*” edatı, beyan ve açıklama için değil, ba’ dıyyet (ayır-detme) içindir. Bu durumda ayetin manası şu olur: Beşeri, en alttaki ve yumuşak kısmı oluşturan “*salsâl (balçık)*”dan yarattık. Deniz kıyılarındaki bataklikları görenler, buraların kuru ve çatlaklarla dolu olduğunu bilirler. Fakat kuru tabakanın alt kısmı yumuşaktır ve nutfe orada gelişebilir. “*İnsanı nutfeden (sperm) yarattı*” Nahl/4 gibi ayetlerdeki “*min (-den, -dan)*” edatı da ba’ dıyyet (ayır-detme) içindir. Burada “*nutfe*”, az miktardaki su ve cenini oluşturan hücre anlamına gelmektedir. Bu durumda ayetteki ifadenin anlamı, “*bazı nutfeler*” olur.

Buna bağlı olarak, “*İnsanı yaratmaya çamurdan başlar. Sonra basit bir sıvı*

özünden soyunu sürdürür. Sonra ona yaratılış amacına uygun bir şekil verip kendi ruhundan üfler. Sizi hem işitme ve görme, hem de düşünce ve duygularla donatır.” Secde/7-9 ayetinde zikredilen “Sevvey-tuhu (Şekillendirdiğimde)” ve “Neheftu fhi min rûhî (ruhumdan üflediğimde)” cümlelerinden murad, açıktır ki anne rahimidir. Fakat bu açıklama, “Kendi ruhumdan üfledim”den sonra “Önünde yere kapanıp secde edin” cümlesinin gelmesini açıklayamaz. “İşitme, görme...” cümlesinin geçtiği ve anne rahmindeki aşamaların öyküsü olan yukarıdaki ayetin tersine, “üfledi” ve “şekillendirdi”den sonra “secde”nin zikredilmesi bu izahın ayete uygulanmasına engeldir.

III. Basit ve canlı varlıkların Allah’ın iradesi sonucunda aşamalı olarak ve zaman içinde ilk insana dönüştüğünü öne süren varsayım şimdilerde oldukça zayıflamış ve güçlü konumundan çok şey kaybetmiştir. Hatta artık gayet iyi biliyoruz ki Allah türleri birbirinden bağımsız yaratmıştır. Fakat bu fikir, günün birinde bilimsel gerçeklik kazanır ve kesin bilgi oluşturursa Kur’an bu bilgiyle yorumlanabilecektir. Bu satırların yazarının kanaati, birinci yorumun, diğer yorumlara göre Kur’an’ın zahirine daha uygun olduğu yönündedir. (En doğrusunu Allah bilir.)⁹

II.

Evrım fikrine karşı çıkan kesimlerin İbrani kaynaklardaki yaratılış hikâyesinin yanı sıra, modernite havzasının diğer bütün bilim disiplinleri gibi amacı şaibeli

paleontolojiyi kendisine güçlü sığınak seçmesinin nedeni de aynıdır. Paleontolojiyi ve onun ürettiği bilgiyi sabite, değişmez kural ve eksen kabul edip bu uğurda Kur’an ayetlerini, İslam bilim tarihindeki büyük Müslüman filozofların yaklaşımlarını, İslamî birikimin en güçlü müfessirlerinin yorumlarını bile görmezden gelmek aslında evrim teorisine itiraz edeyim derken, onun da içinde neşv ü nema bulunduğu modern bilimsel yöntemi temel almak demektir. Oysa din ve inanç karşıtlığı mevzu bahis olduğunda asıl mesele, evrim teorisini de üreten modern bilimsel yöntemdir ve bu yöntemi kullanarak inancı savunmaya çalışmak, inanca yarar sağlamamak bir yana, inancı modern bilimsel yöntemin önermeleri doğrultusunda değiştirmeye, dönüştürmeye ve başkalaştırmaya yol açar.

Bir diğer mesele de, İslam’ın iman-küfür, tevhid-şirk karşıtlıklarının yerine evrime inanan-inanmayan ayrımını koymanın İslam kelamına kritik ve tehlikeli bir müdahale anlamına gelmesidir. Çünkü evrim, bilimsel veya felsefi bir tartışma konusudur ve İslam’ın inanç sistemiyle doğrudan ilgili değildir. İnançla ilgili hale gelmesi veya getirilmesi ise ya ateizm eliyle inançsızlığı beslemek için ya da anti-evrim ilahiyatçıları tarafından sözde inancı güçlendirmek üzere yapılmaktadır, ama sonuçta her ikisi de aynı amacı gerçekleştirmektedir: Bilimsel bir tartışmayı dinselleştirmek!

Böyle olduğu için evrim teorisinin taraftarları ile karşıtları arasındaki kutuplaşma, ikisi de modern bilimsel yöntemi kullanan scientism meşrebinin iç tartışması olarak tarif edilmelidir. Ama gelinen

⁹ Ali Ekber Kureyşî, Kâmus-i Kur’an, Âdem maddesi.

noktada mesele bilimsel tartışma kurallarının dışına çıktığından bir tarafta bilimsel teori olmaktan çıkıp inancı yok etme davasına dönüşmüş evrim ideolojisi, diğer yanda ise bilimsel itiraz olmaktan çıkıp itikada dönüşmüş anti-evrim ilahiyatı vardır.

Hayata, evrime inanan veya inanmayan biçiminde bakılması İslam'ın kendine özgü itikadi tasnifinin parçası değildir ve hiçbir beşer tarafından da o tasnifin içine dahi edilemez. Hayatın içindeki bir tartışmayı yaşamın amacı ve nihai sebebi haline getirmek hatalıdır. Evrime inanan veya inanmayanlar şeklindeki bir bakış açısı, buna göre dost ve düşman belirlemeye yol açıyorsa evrim tartışması din/ideoloji haline getirilmiş demektir. Evrime karşı mücadele verenler, tıpkı karşıtlarına benzeyerek yaptıkları işle buna yol açıyorlar.

Hal böyle olunca, evrim teorisinin yaymaya çalıştığı inançsızlıkla mücadele etmeye soyunan evrim karşıtları, bir anti-evrim ilahiyatı inşa etmeye çalışmış oluyor. Oysa tartışma, dinî inanç meselesi olarak değil, maddi bulguları temel alan bilimsel tartışma olarak yapılmalıdır.

İş bir kez çığırından çıktığında evrim karşıtı ilahiyat, önüne geleni biçen reddiyeci bir kılıca tabii ki dönüşecektir. Evrim karşıtı ilahiyatın tek hedefinin evrim ideolojisinin militanları olmaması, İslam düşünce ve bilim tarihinde evrimci yaratılışa inanan büyük filozofları, ulemayı ve müfessirleri de hedef alması bundandır. Evrimci yaratılışa inanan Müslüman filozof ve ulemanın hem modern bilimsel yöntemin paleontoloji verilerine dayanılarak, hem İbrani kaynaklara itibar edilerek,

hem de modern evrim tartışmasının çerçevesi hesaba katılarak reddedilmesi, bugünkü anti-evrim ilahiyatının Gelenek ve onun Usûl'ünü reddeden tabiatını da ele vermektedir. Gelenek, İslami ilimlerin oluşturduğu güçlü mecradır ve Müslüman aklın yenilenme dönemlerinde kullandığı ihya, ıslah, tecdit imkânları ancak bu mecrada kaldığı takdirde İslam uleması tarafından meşru kabul edilmiştir. Oysa bugünkü anti-evrim ilahiyatının mimarları, modernite havzasının disiplini paleontolojiye tabi olup İslam'ın Gelenek mecrasından çıkarak gerçekleştirdikleri bilgi üretimi ile meşru ve makbul Usûl'e aykırı davranmış olmaktadırlar.

Evrimci yaratılışa inanan Müslüman filozoflar ve müfessirlerin tutumunu değerlendirirken bakılması gereken nokta, o dönemlerde paleontolojinin bugünkü fosil bulgularının henüz elde olmadığı ve Müslüman ulemanın da bu yüzden evrimci yaratılışı yanlışlıkla savunduğu değildir. Eski ulemanın, canlı hayatın sudan yaratıldığını anlatan ayetler başta olmak üzere diğer birçok ayet ve rivayete dayanarak savunduğu canlıların ortak atadan geldiğine dair inancının, bugünkü bilimsel bulgularla yanlışlandığı varsayılsa bile asıl sorun veya asıl önemli nokta, evrimin yaşanıp yaşanmadığı değil, bu ulemanın yaratılış hikâyesi olarak bilinen İbrani anlatıma itibar etmemiş olmamasıdır. Anti-evrim ilahiyatının dinî bilgi olarak önümüze sürdüğü İbrani yaratılış hikâyesi eğer gerçekten dinî bir senaryo olsaydı ulema o bilgi karşısında, onu kabul etmeyen, hatta yanlışlayan bir görüş beyan edemezdi. Bu çok önemli bir noktadır. Ulema, İbrani yaratılış mitolojisini Kur'an ayetlerine dayanarak reddetmiş

evrim teorisinin yaymaya çalıştığı inançsızlıkla mücadele etmeye soyunan evrim karşıtları, bir anti-evrim ilahiyatı inşa etmeye çalışmış oluyor. Oysa tartışma, dinî inanç meselesi olarak değil, maddî bulguları temel alan bilimsel tartışma olarak yapılmalıdır.

ve bunun aksine, insanın zaman içinde gelişip “*en güzel kıvamı (ahsenu tavim)*”¹⁰ bulunduğu fikrini savunmuştur. Müslüman filozoflar ve ulemanın Kur’an’a dayanarak savunduğu evrimci yaratılışın Darwin’in teorisine benzemeyen yanlarına ve bu konudaki detaylara girmiyoruz.

Bugünkü anti-evrim ilahiyatçılarının sadece paleontolojinin bulgularına dayanarak bu ulemanın Kur’an’ın bu konudaki açık ayetlerine dayanan düşüncesini reddettiğini, buna mukabil Kur’an’da hiçbir şekilde doğrulanamayacak İbrani anlatımı benimsediğini belirtmek gerekir!

Yaratılış konusunda bilinen anlatımı öne süren İbrani mitolojiye ilişkin çok önemli bir soru var: “*Allah enestle bir ırk kurmuş olabilir mi?*”

İbrani kaynaklara inanan ve gözleri evrimi reddetmekten başka bir şey görmeyenler bunun mecburi olduğu izahını getiriyorlar. Evrimden kaçarken eneste yakalanmak ve bu yolla ortaya çıkmış bir

ırkın üyesi olmayı kabul etmek çok mu iftihar verici bir hikâyedir?

Bir soru da şudur: Eğer Allah enestle ırk yarattıysa, bu, enestlin özü ve doğası gereği (bizzat) değil, teşrii (kararlaştırılmış, talimatlı) bir yasak olduğunu gösterir. Yani enest, yaratılışın anlamına ve doğasına aykırı olduğu için değil, mesela Yahudilerin Cumartesi günü avlanma yasasında olduğu gibi, yasaklandığı için mi haramdır? Neresinden bakarsak bakalım elimizdeki yaratılış mitolojisi akıl dışıdır ve dinin temel ilkelerine aykırıdır.

Yaratılış senaryosuyla ilgili rivayet çok olmasına ve detaylı anlatımlar bulunmasına rağmen hiçbir ikna edici değildir. Ayetlerden hiçbir dayanaklarının olmaması, eldeki rivayetlerin, İbrani yaratılış mitolojisini doğrulamak üzere uydurulduğunu veya bu yönde yorumlana yorumlana günümüze kalıplaşmış mevcut halleriyle geldiklerini gösteriyor.

Eski zamanlarda İbrani yaratılış mitolojisinin yeterince sorgulanmaması, yaratılış meselesinin bugünkü gibi inancı reddetme veya savunma davasının konusu olmamasındandır. Böyle olunca da kassaların anlattığı hikâyeler uzun gecelerin eğlenceli geçmesini sağlamış olmalıdır. Demek ki o vakitler hiç kimse bu meselenin hayati bir konu olduğunu düşünmüyordu. İnsan ister çamurdan heykel olarak yaratılmış olsun, ister başka şekilde var edilmiş olsun, meselenin pratiğe ve itikada tesir eden bir tarafı yoktu. Fakat günümüz itibariyle anlamakta güçlük çektiğimiz şey, Darwin’in Hıristiyanlığın bilimsel bilgisini sarsmasından Müslümanların neden alınganlık yaptıklarıdır. Galiba Müslümanlar, pozitivizm/ateizm, yaratılış hikâyesini

¹⁰ Tin/4

iptal eden bir teori olarak evrimi selamlayıp propaganda savaşına başlayınca pa-niğe kapıldılar.

Hâlbuki yaratılışın evrimcilerin söylediği biçimde de gerçekleşmiş olabileceğini, çünkü yaratılışın Müslümanların bilimsel bilgisindeki anlamının Hıristiyanlıktakinden farklı olduğunu söylemeliydiler. Evrimi inanç konusu görmeyip, yaratılışın evrimci süreçle de gerçekleşmiş olabileceğini düşünenler evrim teorisinden neden tedirgin olsun? Ama Hıristiyanlıktaki bilimsel bilginin dinen doğruluğuna ve İbrani mitolojiye inanmış bir Müslüman tabii ki telaşa kapılacaktır. İbrani yaratılış hikâyesini dinin kesin bilgisi sananlar “din elden gidiyor” korkusuyla Hıristiyanlığın yaratılış hikâyesini içselleştiriyor.

Oysa Kur’an’daki hiçbir yaratılış ayetinde İbrani kaynaklardaki somut tasviri doğrulayacak, Hıristiyanlığın yaratılışçı bilimsel bilgisini ve yaratılış mitolojisini teyit edecek ayet yoktur. Yaratılışla (özellikle Âdem’in yaratılmasıyla) ilgili ayetlerin Arapça’sındaki mutlaklık ve muğlaklık, İbrani kaynaklardan gelen rivayetlerle somutlaştırılmış gözüküyor. Mesela ayet şöyle diyor:

“Hani Rabbin meleklere, balçıktan (balçık kökenli) bir beşer yaratacağım. Onu tesviye edip ruhumdan üflediğimde onun için secde edin.”¹¹

Buradaki “balçıktan” ifadesi, ayette cins, tür belirten “min” edatıyla kullanılıyor (min salsâlin). Ayetin “tesviye” şeklinde çevirdiğimiz kısmının, “balçıktan/çamurdan yapılp traşlanmış ve düzeltilmiş”

¹¹ Hicr/28-29

anlamıyla İbrani yaratılış mitolojisindeki “çamurdan heykel” olduğu varsayılmış olmalıdır. Yani Allah, heykeltraş gibi çamurdan heykel yapıyor ve bu heykele kendisinden ruh üflüyor, bunun üzerine o heykel canlanıp ayağa kalkıyor. Oysa yaratılış ayetlerindeki ifadeler böyle bir senaryoyu teyit etmez. Diyelim ki yaratılış böyle cereyan etti, ama bunun bir kez ve ilk defasında olduğu, sonrasında ise nesillerin enestle çoğaltıldığı nereden çıkartılıyor? Zira ayetlerde böyle bir kronoloji, sıralama ve yaratılış sürecine ilişkin detayların hiçbiri yoktur. Ayrıca yine ayetlere göre “tesviye” ve “ruh üfleme” aşamaları rahimde oluşan beşer için de geçerlidir, ama insan o aşamada heykelken canlanıyor değildir; aksine belli bir gelişim süreci sonunda doğuma hazır hale gelmekte, hatta doğduktan sonra da gelişim süreci devam etmektedir.

Bu durumda soru şudur: Bütün insanlar binlerce yıldır aynı gelişim süreçleriyle rahimde oluşmasına, doğmasına, emeklemesine ve ayağa kalkıp kâmil insan olmasına rağmen Allah ilk defasında neden çamurdan heykel yaptı? Bunun aksine bir yorum, yani gelişim sürecinin yaratılışın başından beri var olduğu fikri evrimci yaratılışa karşı çıkanları neden bu kadar irkiliyor?

Yaratılış ayetlerinde insanın bugünkü surette yaratıldığı söylenmiyor. Ayetlerin meallerini, akıllardaki İbrani yaratılış mitolojisinde geçen senaryonun ezberleriyle okumamak gerekir. Ayetlerde kullanılan kavramlara, edatlara, ifade biçimlerine, sıralamaya ve diğer dil inceliklerine iyice dikkat etmek lazımdır. Hatta bazı yorumlara göre Allah’ın insanı değil, beşeri

yaratıldığı ve bu beşerin daha sonra kemale ererek insan haline geldiği de önemli bir ayrıntıdır. Buna göre beşer aşaması balçığa ait dönem, insan ise ulvi-manevi dönem olarak nitelenebilir. Zaten Âdem, cennette henüz insanlığının farkına varmadığı dönemde (avret yerleri ona görünmeden önce!) beşerdi. Melekler veya hayvanlar gibi, sorumluluk ve yükümlülük üstlenmemiş, günahtan habersiz, sadece Allah'ın nimetlerinden sınırsız biçimde yararlanan bir beşerdi. İnsanlaşması, günaha meyledip meleklikten veya hayvanlıktan çıkmasıyla mümkün olabildi. İnsanlaştağında sorumluluklarını, günahı, ibadeti, her şeyi farkettti. Çünkü kendisini farkettti.

Beşer-insan ayrımı önemlidir. Beşerin, insanın insan olmadan önceki aşaması sayılması evrimci yaratılışın Kur'an ayetleriyle teyit edilen önemli vurgusudur.

Bütün bunlarla birlikte başka bir türden insana geçiş olup olmadığını ayetlerden anlayamıyoruz. Sadece Nur suresinin 45. ayetinde *"kımlıdayan her şeyi sudan yarattı. Bazıları karınları üzerinde sürünür"* cümlesinde geçen *"bazıları"* kelimesi Arapça'daki *"men (kim, o ki)"* edatıyla birlikte ifade edildiğine ve bu edatın da sadece akıllı canlı (insan) için kullanıldığına bakarak türler arası geçiş olduğunu savunan âlimler de vardır.¹² Ayetin ifade biçimine bakılırsa ya bir zamanlar yerde sürünen akıllı canlı türü vardı, ya da akıllı bir canlı türü bir zamanlar yerde sürünüyordu!

Bu görüşten biraz farklı olarak da olsa türler arası geçişin mümkün olabileceğini düşünen çağdaş İranlı âlimlerden Allame

¹² Allame Taleğani, Pertevi ez Kur'an.

Taleğani, fosili bulunamayan ara geçişlerin, evrimci yaratılışın sıçrayış anları olduğunu savunuyor ve bu gibi geçiş zamanlarının doğal evrim süreciyle değil, ilahi müdahaleyle açıklanabileceğini söylüyor. Tıpkı peygamberlerin mucizelerinde olduğu gibi. Mucizeler, doğüstü tezahürler olarak, vahye muhatap olan insanların doğal geçiş imkânları tükendiği ve idrakin sınırlarına ulaştığında (veya hüccet tamamlanıp azap gönderilmesi için) insanlığa bilinç sıçraması yaşatacak olaylardır. Allame Taleğani, hatta peygamber gönderilmesini bile insanlığın kültürel, fikrî, toplumsal evrimindeki tarihsel sıçramalar olarak tarif ediyor.

İlk insanın çamurdan heykel yontulması ve sonra ruh üflenerek ayağa kaldırılması biçiminde ortaya çıktığını anlatan mitolojiyi kabul edebilmek ve ettirebilmek için bu olayın da mucize olduğunu söyleyen anti-evrim ilahiyatının mimarlarını bekleyen büyük çelişkiler vardır. Canlı hayatın ortaya çıkmasını bütün canlı türlerinde tek tek yaşanmış bir Big-Bang olarak tarif etmeyi Kur'an'da doğrulayacak bir tek ima bile bulamayacaklardır. Bütün canlı türlerini, tıpkı insan gibi önce prototipin yaratılması ve sonra enestle çoğalma biçiminde anlatan hikâye ve senaryo, bilimsel bulgularla desteklenemeyen felsefi bir yorumdur. Hiçbir dayanağı olmayan, kanıtsız, dayanaksız ve delilsiz böyle bir mitolojiye neden inanalım?

Anti-evrim ilahiyatının yaptığı tek şey, evrim sürecinin Darwinizmin anlattığı gibi yaşanmadığını kanıtlamaya çalışmaktan başka bir şey değildir. Paleontolojinin Darwinizmin yanlışlığını kanıtladığı düşünülse bile bu bilim dalı canlı hayatın nasıl ortaya

çıktığını gösterebiliyor mu? Darwinizmin hikâyesini çürüttükten sonra canlı hayatın nasıl ortaya çıktığını anlatırken başvuru kaynak İbrani mitolojisi değil mi?

Canlıların belli bir düzen içinde (tıpkı evrenin oluşumu gibi) ortaya çıkmasına itiraz edip, bir anda şimşek çakarcasına beliriverdiklerine inananlar, çelişkileri ve soruları felsefi ve bilimsel yöntemle çözmeye çalışmaktan ziyade, Darwinizme karşı ideolojik mücadele ile meşgul gözükmüyorlar.

Her şeyden önce Kur'an'da canlı hayatın bir anda ortaya çıktığını doğrulayacak bir tek ayet yoktur. İkincisi, yeryüzünde canlıların evrimine inananların evrenin oluşumundaki evrimi Kur'an'dan ayetlerle ballandırarak anlatması da ilginçtir. Big Bang evrim değil de nedir? Kur'an ayetlerini evrenin big bang ile başlayan evrimini doğrulayacak biçimde yorumlayan, dünyanın oluşumuna gelinceye dek geçen milyonlarca yıllık evrim sürecinin mucizevî yanına dikkat çeken ve evrenin oluşumundaki milyonlarca yıllık evrim sürecini Allah'ın iradesine aykırı bulmayanlar, yeryüzünde canlı hayatın milyonlarca yılda evrim yoluyla ortaya çıkmasını Allah'ın iradesine aykırı bulup, bir anda, şimşek çakar gibi ortaya çıkmış canlı hayatı savunabiliyor.

İbrani yaratılış mitolojisini ve Hristiyanlığın bilimsel bilgisindeki yaratılışçı fikri savunup evrim düşüncesine karşı mücadele yürütülmesi İslam adına değil, İbrani kaynakları ve Hristiyanlığın bilgisini savunma adımadır. Çünkü İslam için bilimle hesaplaşmayı gerektirecek bir "bilgi iktidarı" meselesi söz konusu değildir. İslam'ın bilimsel bilgisi içinde türler arası evrim de

dâhil olmak üzere evrimci yaratılış düşüncesi yorumlar vardır. Onikinci yüzyıldan bu yana (hatta daha geriden başlayarak) bu konuda söz söyleniyor. İslam'ın seküler ve modern bilimin bilgisiyle yarışmaya sokacak bilimsel bilgisinden ziyade evren algısı vardır. Bu evren algısıyla çatışan bilimsel paradigmaya itirazımız ve tepkimiz tabii ki vardır. Ama bilimsel bilginin filan başlığında (mesela evrim) onun karşısına dikeceğimiz mutlaka bir dinî bilgi bulunmak zorunda değildir.

Evrim düşüncesinin gençlerin imanını zedelediğini varsayarak onu çürütmek için mesai harcadığının farkındayız. Fakat evrim düşüncesi karşısında bırakın iman zedelenmeyi, bunun mümkün olduğunu düşünen İslam filozoflarına ne cevap verilecektir? Türlerin kendi içindeki evrimine ya da türler arası geçişe inanmayı reddeden hiçbir Kur'an ayeti yoktur. Dahası Kur'an'da bilimsel araştırmayla bulunacak bilginin önünü kesen bir uyarı da yoktur. İslam tevhide önem verir. Bunun dışındaki durumlarda verili bilgiyi fiilen kabul etmiş, tartışmamıştır. Kur'an, mesela bilimsel bakımdan öyle olmadığı halde güneşin doğup batması, yıldızların göğün kandilleri olması, saralıkların cillenmiş oldukları vs. gibi yerleşik bilgileri aynen kullanmıştır.

Netice itibarıyla evrim meselesi, gençlerin imanını kurtaracağız diye karşısına dikileceğimiz önemde bir konu değildir. Bu konuda sorusu ve sorgulaması olan gençlere bunun mümkün olabileceğini, konunun dinî değil, bilimsel bir tartışma olduğunu söylemekle yetinebiliriz. Evrim, bilimsel tartışmanın konusudur, dinî inançla ilgili yoktur.